

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІІВ

PROJECT ACTIVITIES IN THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL AND SPEECH COMPETENCE OF FUTURE NAVIGATORS

Сьогодні сучасна система освіти орієнтована на підготовку майбутніх фахівців, здатних зайняти вагоме місце у сучасному житті. Перед сучасним фахівцем виникають нові вимоги до формування особистісних і професійних якостей, загальних, загально фахових та спеціально фахових компетентностей. Тому система вищої морської освіти вимагає ефективної підготовки висококваліфікованих фахівців з глибокими знаннями, вміннями систематизації та практичного використання інформації, а також обов'язковим знанням української та іноземної мови. Вивчення англійської мови за професійним спрямуванням у вищих морських навчальних закладах є принципово важливим завданням з підготовки компетентних майбутніх судноводіїв. Також це є значущою потребою для майбутніх судноводіїв, які готуються стати кваліфікованими штурманамі.

Головною особливістю вивчення англійської мови у немовному вищому закладі, зокрема морському, є його професійно-орієнтований характер, тому постає потреба у впровадженні проєктної діяльності. Проєктна діяльність є навчально-пізнавальною працею студентів, котра цілеспрямовано впливає на формування професійних, соціальних, комунікативних, розумових умінь у процесі вирішення певної проблеми з отриманням конкретного матеріального продукту. Більш активний вияв творчої ініціативи спостерігається в контексті проєктної діяльності, котру організовано у вищому навчальному закладі у форматі коворкінгу. Коворкінг є об'єднанням людей на спільній території для вирішення певних завдань, виконання чогось. При цьому коворкінг як форма організації проєктної діяльності передбачає взаємодію, співтворчість у процесі виконання проєкту, дозволяє синтезувати знання різних навчальних дисциплін в ході спілкування майбутніх фахівців між собою, обмін досвідом та знаннями. Важливим є те, що в аспекті формування професійно-мовленнєвої компетентності проєктна діяльність у форматі коворкінгу дозволяє активізувати між курсантами спілкування професійного характеру, задіяти при цьому всі види англомовного мовлення та всі види лінгвістичних знань, котрі мають бути сформовані.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні судноводії, проєктна діяльність, коворкінг.

Today modern education system is focused on training of future professionals who can take an important place in modern life. Lots of new requirements to the formation of personal and professional qualities, general professional and special professional competencies are raised before the modern specialist. Therefore, the system of higher maritime education requires effective training of highly qualified specialists with deep knowledge, skills of systematization and practical use of information, as well as mandatory knowledge of Ukrainian and foreign languages. Learning English for special purpose in the maritime universities is a fundamentally important task for the training of competent future navigators. It is also a significant need for future navigators who are going to become qualified skippers. The main feature of learning English in a non-language higher educational establishment, namely maritime, is its professionally-oriented nature, so there is a need to implement project activities. Project activity is an educational and cognitive work of students, which purposefully influences on the formation of professional, social, communicative, mental skills in the process of solving a problem with obtaining a specific material product. One of the active demonstrations of creative enterprise is observed in the context of project activities, which is organized in a higher educational establishment in the format of coworking. Coworking is the association of people in a common to solve certain tasks, to accomplish something. Herewith, coworking is a form of organization of project activities involves interaction, co-creation in the process of project implementation, allows to synthesize knowledge of different disciplines in the course of communication between future professionals with one another, exchange of experience and knowledge. It is important that in terms of the formation of professional speech competence the project activities allows in the format of the coworking to intensify communication between cadets of a professional nature, using all types of English speech and all types of linguistic knowledge which should be formed.

Key words: professional training, speech competence, future navigators, project activities, coworking.

УДК 378.147:81'24:656.6.61
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/28.22>

Бондаренко Є.В.,
канд. пед. наук,
викладач кафедри англійської мови № 2
Національного університету
«Одеська морська академія»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сьогодні актуальним питанням професійної освіти є підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців морського профілю, зокрема судноводіїв. У цьому аспекті пріоритетним стає формування професійно-мовленнєвої компетентності у процесі підготовки курсантів у вищих морських навчальних закладах за допомогою проєктної діяльності. Ця проблема пов'язана з формуванням здібностей майбутніх судноводіїв

до ефективного й швидкого вирішення проблем, котрі виникають в діяльності судноводія, та забезпечення високого рівня їхньої готовності до виконання професійних функцій в інтернаціональному екіпажі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти окресленої проблеми розглядалися в таких ракурсах: висвітлення ролі компетентнісного підходу в освітньому процесі (Н. Бібік, М. Князян, О. Савченко та інші), методи оптимізації про-

фесійної підготовки фахівців морського профілю (О. Безбах, В. Онищук, О. Тирон, М. Шерман), прийоми формування їхньої мовленнєвої компетентності (С. Барсук, Н. Слюсаренко, В. Смелікова, О. Фролова), засоби організації проектної діяльності в процесі викладання української та іноземної мов (О. Григорович, О. Пехота, А. Старєва, О. Хромченко).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Утім, питання про формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх судноводіїв з використанням потенціалу проектної діяльності потребує більш детального висвітлення.

Метою статті є – уточнити сутність проектної діяльності, коворкінгу як форми її організації, визначити проектні групи та тематику проектів.

Виклад основного матеріалу. Вивчення наукових праць (С. Барсук, Н. Слюсаренко, В. Смелікова, М. Шерман) дозволяє стверджувати, що професійно-мовленнєва компетентність майбутніх судноводіїв є особистісним утворенням, яке віддзеркалює переконання у важливості володіння українською та англійською мовами за професійним спрямуванням, знання про норми мови, навички аудіювання, говоріння (монологічному, діалогічному), читанні, письмі з урахуванням особливостей професійної діяльності судноводіїв, здатність до комунікативної взаємодії у мультикультурному просторі, співпраці, рефлексії та корекції курсантами свого мовлення. Структурними компонентами зазначеної компетентності є мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-знаннєвий, діяльнісно-процесуальний [1; 7; 8; 11].

Науковці О. Григорович, В. Онищук, О. Савченко, М. Князіан засвідчують, що проектна діяльність є навчально-пізнавальною працею студентів, котра цілеспрямовано впливає на формування професійних, соціальних, комунікативних, розумових умінь у процесі вирішення певної проблеми з отриманням конкретного матеріального продукту [3; 4; 6; 12]. Як підкреслює О. Пехота, проектна діяльність дозволяє сформувати вміння орієнтації у значних шарах інформації, виявляти критичне мислення, аргументувати власний підхід до організації проекту та досягнення результату [5].

Наголосимо на тому, що проведена експериментальна робота на базі Національного університету «Одеська морська академія» засвідчила, що проектна діяльність є одним з ефективних засобів формування у майбутніх фахівців усіх визначених вище компонентів професійно-мовленнєвої компетентності. Участь у проекті спонукає задіяти всі накопичені курсантом знання з певної проблеми, програмувати пошук нової інформації, систематизуючи її, відбираючи те, що оптимально впливає на отримання інноваційного результату.

Водночас коворкінг (англійське – “co-working”), що перекладається як «спільно працювати», є об'єднанням людей на спільній території для вирішення певних завдань, виконання чогось; при цьому коворкінг як форма організації проектної діяльності передбачає взаємодію, співтворчість у процесі виконання проекту, дозволяє синтезувати знання різних навчальних дисциплін в процесі спілкування майбутніх фахівців між собою, обмін досвідом та знаннями. Саме коворкінг і сприяє встановленню позитивної комунікативної взаємодії між курсантами на спільній території виконання певних проектів.

Найважливішим щодо формування професійно-мовленнєвої компетентності є те, що проектна діяльність у форматі коворкінгу дозволяє активізувати між курсантами спілкування професійного характеру, задіяти при цьому всі види англійського мовлення та всі види лінгвістичних знань, котрі мають бути сформовані.

Варто підкреслити, що проектна діяльність передбачає й формування дослідницьких умінь: пошуку інформації, її аналізу, порівняння, класифікації, узагальнення; цю функцію, з поміж інших, має і такий метод формування професійно-мовленнєвої компетентності, як навчально-дослідницька діяльність курсантів.

Наголосимо, що в процесі експериментальної роботи до коворкінгу залучалися не лише курсанти першого й другого років навчання, а й третього, четвертого, магістранти. При цьому більш старшим курсантам пропонувалося бути тьюторами, здійснювати певне керівництво проектами курсантів молодшого віку, консультувати їх, визначати конкретні завдання, терміни їх виконання. Тьютори орієнтували й у наукових джерелах, які курсанти 1–2 років навчання мали опрацювати для ефективного виконання проекту.

Коворкінг організовувався за інтересами студентів відповідно до тих навчальних дисциплін, що й викладаються на 1–2 курсах. Це дозволило сформувати декілька проектних груп, які цікавилися, наприклад, переважно таким (на вибір): історією України (навчальна дисципліна «Історія та культура України»), особливостями спілкування англійською мовою з представниками різних культур («Англійська мова за професійним спрямуванням»), вимогами в українській мові до оформлення офіційної документації («Ділова українська мова»), проблемами економічного розвитку морського транспорту («Економічна теорія»), використанням інформаційних технологій у різних сферах функціонування судна («Інформаційні технології»), засобами підвищення безпеки на морі («Безпека та охорона на морі») тощо.

Наприклад, з навчальної дисципліни «Історія та культура України» були запропоновані такі проекти: «Історія судноплавства в Україні» (матеріальним

продуктом була розроблена курсантами презентація), «Торгівельні та культурні зв'язки Київської Русі з країнами Північної, Південної та Західної Європи» (матеріальний продукт – тези до збірки наукових праць студентів), «Морські походи козаків у другій половині 16 – першій половині 17 століття» (матеріальний продукт – брошура з описанням найбільш значних подій морських походів, фотографії картин, копії документів про ці події).

В аспекті навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» неабиякий інтерес у курсантів викликав проєкт «Комунікативні табу в культурах світу». Майбутнім фахівцям було запропоновано дослідити комунікативні табу, які мають місце в тих країнах, до морських портів яких найчастіше заходять судна та представники яких є в інтернаціональному екіпажі. Робота в коворкінгу над зазначеним проєктом передбачала не лише аналіз наукових джерел щодо цих табу, але й проведення інтерв'ювання курсантів 4, 5 років навчання, які вже брали участь у плавпрактиці та мають досвід спілкування з представниками різних культур. Матеріальним продуктом цього проєкту була розробка рекомендацій, наприклад, «Чого слід запобігати в спілкуванні на судні в інтернаціональному екіпажі».

Проєкт за темою «Стереотипні форми мовленнєвої поведінки» передбачав аналіз особливостей того, як у різних народів розпочинають розмову, як висловлюються про себе та інших; результат оформлювався у вигляді системи порад.

Схарактеризовані вище завдання виконувалися англійською мовою; вони були спрямовані на розширення окрім суто лінгвістичних також і соціолінгвістичних знань курсантів. Формувалися й інтерактивні вміння, оскільки коворкінг передбачав активну взаємодію в процесі виконання проєктів, допомогу курсантам 1–2 років навчання з боку старшокурсників.

З навчальної дисципліни «Ділова українська мова» був запропонований проєкт «Особливості комунікації в ширококонтекстних та вузькоконтекстних культурах»: курсанти мали утворити дві групи з дослідження теорії Е. Холла та розробити презентацію про правила ведення переговорів у різних культурах та повсякденного спілкування. Зокрема, курсанти мали проаналізувати манеру спілкування (прихована або відверта), значення невербального спілкування, характер оцінювання питань, котрі обговорюються, ступінь відвертості висловлювання незадоволення [9, с. 287].

Викликав зацікавлення у курсантів і проєкт «Розділові знаки та їх функції (на прикладі офіційно-ділових текстів)». Цей проєкт передбачав розробку курсантами схем уживання в офіційних текстах таких розділових знаків, як кома, крапка з комою, тире, двокрапка, дужки, лапки. Майбутні фахівці після розробки схем мали змогу презентувати результати проєктної діяльності в процесі коворкінгу іншим курсантам, уточнити інформацію про певні правила синтаксису, навести приклади, тобто апробувати цей матеріальний продукт, оцінити його значущість для професійної діяльності судноводія, внести певні корективи. Це сприяло формуванню лінгвістичних знань та рефлексивно-корекційних умінь.

Фахові знання, а саме про економічний розвиток морського транспорту (навчальна дисципліна «Економічна теорія»), формувались у процесі виконання проєкту за темою «Перспективи розвитку міжнародної торгівлі на світовому ринку». Курсанти досліджували наукові джерела за цією темою, проводили інтерв'ювання з фахівцями, генерували цікаві ідеї, обговорювали їх, а також результати теоретичного пошуку в групах, розробляли своєрідні «прогноз-рекомендації», що слугували б розвитку морського транспорту в Україні. До участі в цьому проєкті долучалися курсанти 1–4 курсів та магістратури, до інтерв'ювання – викладачі-науковці, фахівці морського та річкового транспорту, економісти.

У форматі коворкінгу курсанти працювали й над проєктом з навчальної дисципліни «Інформаційні технології», наприклад, вони підготували презентацію про використання різних інформаційних технологій для професійного саморозвитку. Викликав неабиякий інтерес проєкт за темою «Інформаційні технології у вивченні іноземних мов», зокрема майбутні фахівці проаналізували можливості різних технологій у засвоєнні німецької, французької, іспанської мов на рівні А2. Курсанти, які працювали за цим проєктом, утворили групи з метою дослідження доступності матеріалу, його спрямованості на оволодіння граматичними формами та лексичними одиницями персональної та соціальної сфер. Кожна з груп готувала презентацію про оптимальність викладання тієї чи іншої мови у контексті найбільш відомих інформаційних технологій (“TV5MONDE Apprendre le français”; “Tio Spanish: aprender español online”; “Deutsch Training – Kostenlos Online Deutsch lerner” та інші), можливості їх використання майбутніми судноводіями.

Розвиток когнітивно-знаннєвого компонента спостерігався й у процесі роботи над проєктом «Світові інновації підвищення безпеки на морі» (навчальна дисципліна – «Безпека та охорона на морі»). Так, курсанти 2 року навчання вивчали різні джерела за цією проблемою, готували доповідь для першокурсників, після чого проводили бліц-опитування задля актуалізації їхніх знань. Таке подання результатів проєктної діяльності дозволило сформувати фахові знання у курсантів і першого, і другого років навчання.

Результати проєктної діяльності використовувалися для виконання навчально-дослідницької

діяльності курсантів, яка організовувалася переважно за професійно орієнтованими навчальними дисциплінами. Неабиякий інтерес викликали у курсантів такі теми навчально-дослідницької діяльності, які оформлювалися англійською мовою, передбачали дослідження певних аспектів цього курсу або курсу «Ділова українська мова».

Наприклад, курсанти першого року з навчальних дисциплін «Англійська мова за професійним спрямуванням», «Ділова українська мова» мали виконати дослідження за такими темами: «Стилістична забарвленість англійської мови», «Запозичення з англійської мови в сучасній діловій українській мові», «Вимоги до рівнів володіння мовою відповідно до «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти», «Інтернаціоналізми в складі української лексики» та інші. Результати дослідження оформлювалися у вигляді курсових робіт, наукових статей у співавторстві з керівником навчально-дослідницької діяльності, доповідей.

Навчально-дослідницька діяльність сприяла активізації творчості у процесі інтеріоризації лінгвістичних, соціолінгвістичних, фахових знань, формування мисленнєвих умінь, оволодіння методами дослідження у галузі судноводіння, розвитку інтересу до професійної діяльності, креативних здібностей. Кращі роботи, виконані курсантами як навчально-дослідницькі, висувалися на участь у студентських науково-практичних конференціях, що також впливало на формування професійно-мовленнєвої компетентності, оскільки вимагало публічного виступу, повні й коректні відповіді на запитання, участь у дискусіях, вміння доводити правильність та наукову цінність своїх ідей. Наголосимо, що кожний курсант мав можливість взяти участь у конкурсі наукових робіт, що стимулювало його до ще більшої сумлінності, старанності, актуалізувало відповідальність та цілеспрямованість.

Висновки. Проектна діяльність є навчально-пізнавальною працею студентів, котра цілеспрямовано впливає на формування професійних, соціальних, комунікативних, розумових умінь у процесі вирішення певної проблеми з отриманням конкретного матеріального продукту.

Коворкінг є об'єднанням людей на спільній території для вирішення певних завдань, виконання чогось; при цьому коворкінг як форма організації проектної діяльності передбачає взаємодію, співтворчість у процесі виконання проекту, дозволяє синтезувати знання різних навчальних дисциплін у процесі спілкування майбутніх фахівців між собою, обмін досвідом та знаннями.

У процесі організації проектної діяльності у формі коворкінгу були сформовані декілька проектних груп, які цікавилися переважно таким (на вибір): історією України (теми проектів: «Історія судноплавства в Україні», «Торгівельні та культурні

зв'язки Київської Русі з країнами Північної, Південної та Західної Європи», «Морські походи козаків у другій половині 16 – першій половині 17 століття»), особливостями спілкування англійською мовою з представниками різних культур («Комунікативні табу в культурах світу», «Стереотипні форми мовленнєвої поведінки»), вимогами в українській мові до ведення переговорів та оформлення офіційної документації («Особливості комунікації в широкотекстних та вузькотекстних культурах», «Розділові знаки та їх функції (на прикладі офіційно-ділових текстів)»), проблемами економічного розвитку морського транспорту («Перспективи розвитку міжнародної торгівлі на світовому ринку») тощо.

Перспективи дослідження полягають у розробці технології організації проектної діяльності для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барсук С.Л. Модель формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв. *Научные труды SWord*. Вип. 3 (44). Т. 4. Івано-Франківськ: Науковий мир, 2016. С. 68–74.
2. Бібік Н.М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58.
3. Григорович О.В. Проблемне навчання як засіб організації науково-дослідної діяльності в університетах Іспанії. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ: Гнозис, 2015. Додаток 1 до Вип. 35. № 7 (58). С. 69–76.
4. Онищук В.М. Професійне становлення моряків в системі освітнього процесу. *Соціально-економічні, соціально-педагогічні та соціально-психологічні проблеми морської освіти*: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. 14-16 черв. 2012 р. Керч: Мелітополь: Колор Принт, 2012. С. 66–71.
5. Пехота О.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія. Миколаїв: Іліон, 2005. 272 с.
6. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8–9. С. 4–8.
7. Слюсаренко Н. Формування соціокультурної особистості майбутнього судноводія на засадах компетентнісного підходу. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2014. Вип. 29 (1). С. 173–181.
8. Смелікова В.Б. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Херсон, 2017. 305 с.
9. Тимофєєва О.Я. Зміст і методика педагогічного експерименту з формування соціально-комунікативної компетентності у майбутніх судноводіїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Випуск 1 (38). С. 284–289.
10. Тирон О.М. Удосконалення морської освіти в контексті ПДНВ (підготовки, дипломування та

несення вахти). Матеріали I Міжнародної науково-практичної е-конференції «Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації: гуманітарні та соціальні науки» (MARGIHSS 2015) (Київський національний лінгвістичний університет 10–11 вересня 2015р. Київ : КНЛУ, 2015. С. 39–43.

11. Шерман М.І. Структура професійної підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах у контексті проблем форму-

вання інформаційної культури. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/en/prohramy-vstupnykh-vyprobuvan/280-naukovi-konferentsii>.

12. Kniazian, M. & Khromchenko, O. The ESP Lecturers' Self-Development Competence in Higher Educational Context. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. 2019. Vol. 7, No 3. P. 385–393. (in English). URL: <https://doi.org/10.22190/JTESAP1903385K>.